

Pankkisektorin vakavaraisuus säilyi vahvana ja liikevoitto parani

Sisällys

Pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhde vahvistui toimintaympäristön heikkenemisestä huolimatta	2
Pankkisektorin luotonmyöntökyky säilyi hyvänä	3
Voitonjakosuosituksella vahvistettiin pankkien tappionsietokykyä ja lievennettiin epävarmuutta	4
Pankkitoiminnan pääomavaatimusten lasku vahvisti myös rahoitus- ja vakuutusryhmien vakavaraisuutta	4
Peruspankkitoiminnan tuotot pysyivät vakaina – sijoitustoiminnan nettotuotot heiluttavat tulosta	4
Pienentyneet kulut paransivat pankkisektorin liiketulosta – taustalla vertailuvuoden suuret kulukirjaukset	6
Merkittävimmät arvonalentumiskirjaukset ajoittuivat vuoden ensimmäiselle puoliskolle	6
Kannattavuuden tunnusluvut kohenivat loppuvuotta kohden	7
Järjestämättömissä kotitalousluotoissa on nähtävissä kasvua – yritysluotoissa järjestämättömät pysyneet samalla tasolla	8
Täydentävät luottokannan laatumittarit indikoivat luottoriskien maltillisesta noususta myös yritysluotoissa	10
Talletusten ja keskuspankkirahoituksen kasvu ovat tukeneet kotimaisen pankkisektorin maksuvalmiutta	13
Yleisötalletusten kasvu on pysähtynyt viimeisellä neljänneksellä – Suomen pankkisektorin riippuvuus markkinavarainhankinnasta edelleen Euroopan korkeimpia	14
Markkinariskin pääomavaatimuksen osuus kasvanut mutta yhä vähäinen	16
Rahoitustaseen korkoriski hieman vähentynyt	16

Kirjoittajat

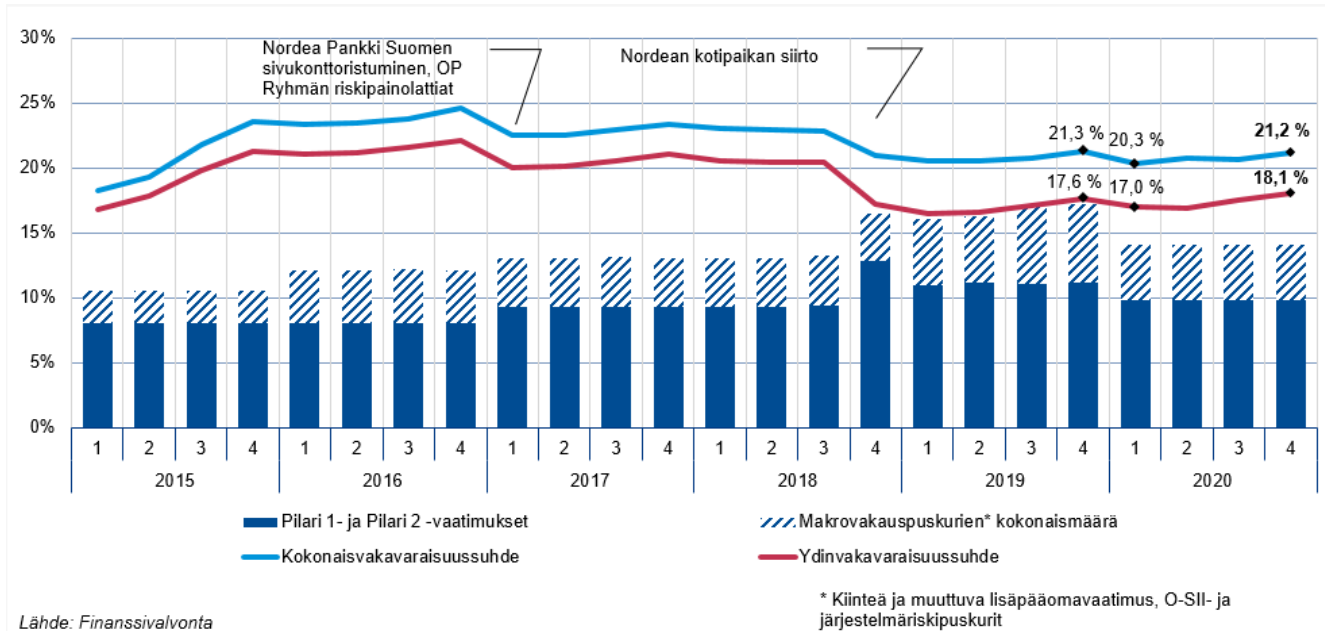
- ❖ Tommi Aarnio, riskiasiantuntija
- ❖ Torsten Groschup, johtava riskiasiantuntija
- ❖ Aleksi Kaakinen, lakimies
- ❖ Olli Mattinen, finanssianalyttikko
- ❖ Marjo Risku, johtava riskiasiantuntija
- ❖ Sinikka Taskinen, finanssianalyttikko

Pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhde vahvistui toimintaympäristön heikkenemisestä huolimatta

Koronapandemia ja sen mukanaan tuoma talouden taantuma vaikuttivat suomalaispankkien toimintaympäristöön. Kasvaneesta epävarmuudesta huolimatta Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteiden muutokset jäivät vähäisiksi ja ydinvakavaraisuus parani lopulta hieman. Pankkisektorin vakavaraisuussuhteet olivat edelleen eurooppalaista keskitasoa vahvempia. Keväällä pohjoismaiset makrovakausranomaiset alensivat lisäpääomavaatimuksia, mikä vahvisti suomalaispankkien luotonmyöntö- ja tappi-
onsietokykyä.

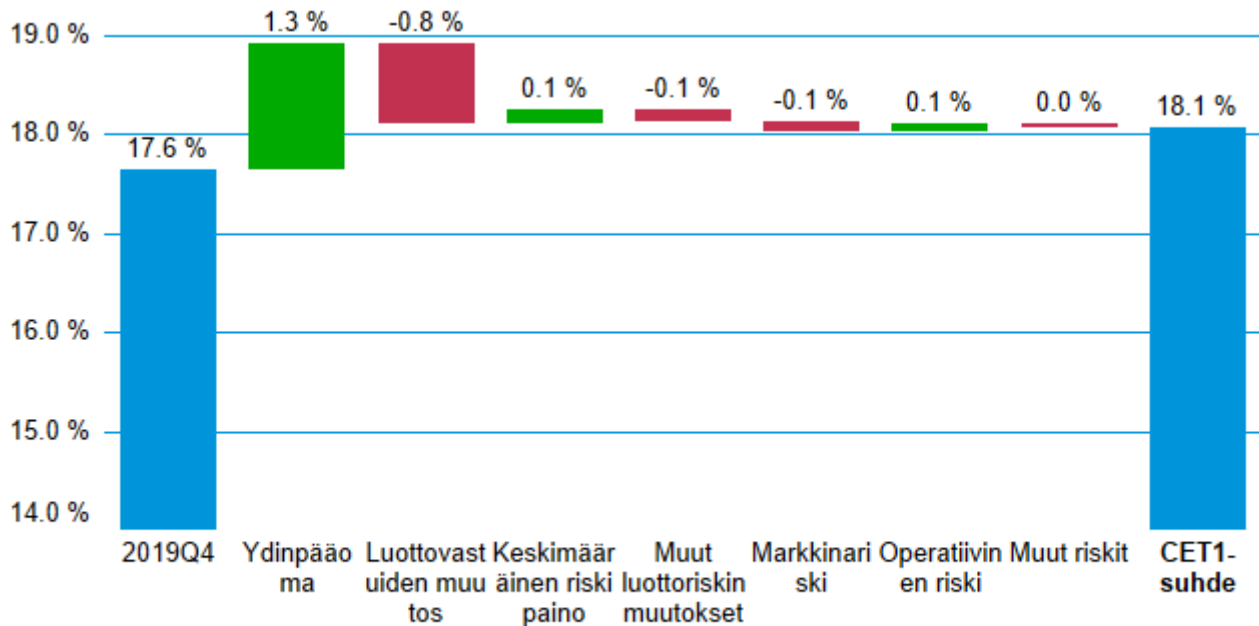
Vuoden 2020 alkupuolella vakavaraisuutta rasitti erityisesti markkinaturbulenssi, joka kasvatti markkina-riskin riskipainotettuja eriä ja supisti omia varoja rahoitusvarojen negatiivisten arvomuutosten kautta. Vuoden loppua kohden kuitenkin pankkisektorin vakavaraisuussuhteet paranivat ja ydinvakavaraisuussuhde parani 0,5 prosenttiyksiköllä 18,1 prosenttiin vuoden 2019 lopulta. Kokonaisvakavaraisuussuhde jäi hieman vuoden 2019 lopun tasoa alhaisemmaksi 21,2 prosenttiin (Kuvio 1).

Kuvio 1. Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet ja vakavaraisuusvaatimukset

Ydinvakavaraisuutta paransivat erityisesti ydinpääomaa kasvattaneet voittovarot ja ohjelmistojen vähentämistä koskeva sääntelymuutos (Kuvio 2). Kokonaisvakavaraisuuden hienoinen heikkeneminen johtui toissijaisten omien varojen vähenemisestä. Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet ovat selvästi eurooppalaista keskitasoa vahvempia. EU-alueen pankkisektorien keskimääräinen ydinvakavaraisuussuhde oli 15,8 % ja kokonaisvakavaraisuussuhde 19,1 % syyskuun 2020 lopussa.

Kuvio 2. Ydinvakavaraisuussuhteen muutos

Lähde: Finanssivalvonta

Omavaraisuusaste kehittyi pitkälti yhtenevästi vakavaraisuuden kanssa. Alkuvuonna omavaraisuusaste laski, mutta parani loppuvuotta kohden ja oli vuoden 2020 lopussa 6,2 % parantuen vuoden 2019 lopulta 0,3 prosenttiyksikköä. Omavaraisuusasteen vahvistumista selittää pääasiassa omavaraisuusasteen laskentaan väliaikaisesti myönnetty huojennus, jonka nojalla osa pankin keskuspankkivastuista voidaan jättää huomiotta omavaraisuusasteen laskennassa. Väliaikainen huojennus on voimassa kesäkuuhun 2021 asti. Merkittävimpien EU-alueen pankkien keskimääräinen omavaraisuusaste oli syyskuun 2020 lopussa 5,6 %.

Pankkisektorin luotonmyöntökyky säilyi hyvänä

Suomalaispankkien tappionsieto- ja luotonmyöntökyky vahvistuivat vuonna 2020, kun omien varojen ylijäämä vakavaraisuusvaatimukseen nähden kasvoi. Sektoritasolla riskipainotettuihin eriin suhteutettu ylijäämä kasvoi vuoden 2020 alun tilanteeseen verrattuna 1,7 prosenttiyksiköllä 7,1 prosenttiin. Omien varojen ylijäämää kasvattivat erityisesti Finanssivalvonnan ja muiden Pohjoismaiden makrovakaustarkoitusten tekemät kevennykset pankkien makrovakaustarkoituksessa asetettuihin lisävaatimuksiin. Kevennyksien tarkoituksena oli tukea pankkien luotonmyöntökykyä, ja näin turvata yritysten ja kotitalouksien rahoituksen saatavuutta poikkeusoloissa.

Voitonjakosuosituksella vahvistettiin pankkien tappionsietokykyä ja lievennettiin epävarmuutta

Euroopan keskuspankki (EKP) päätti maaliskuussa 2020 antaa valvomalleen eurooppalaiselle pankkisektorille voitonjakosuosituksen, jossa suositeltiin pankkeja pidättäytymään osingonjaosta sekä voitonmaksuun tähtäävien osakkeiden takaisinostoista. Voitonjaon lykkäyksellä varmistettiin, että pankkien pääomatilanne mahdollisti reaalityalouden tukemisen myös koronapandemian aiheuttamissa epävarmoissa olosuhteissa. Finanssivalvonta julkaisi suorassa valvonnassaan oleville luottolaitoksille vastaavan suosituksen ensin maaliskuussa ja pidensi sitten suosituksen voimassaoloaikaa EKP:n esimerkkiä seuraten heinäkuussa 2020.

Joulukuussa 2020 EKP julkaisi uuden voitonjakosuosituksen. Uuden suosituksen ydinsanoma oli, että vaikka makrotalouden olosuhteet olivat kohentuneet ja talouden epävarmuustekijät tasoittuneet, näkymät olivat edelleen niin epävarmoja, että suositusta oli syytä jatkaa. Pankkien luottoriskitilanteen arvioiminen oli poikkeuksellisen haastavaa edelleen jatkuvien lyhennysvapaiden sekä pandemian lopullisiin talousvaikutuksiin liittyvien epävarmuuksien vuoksi. Suosituksessa EKP kehotti valvomiaan pankkeja suhtautumaan kaikkeen voitonjakoon tilikaudelta 2019–2020 äärimmäisellä varovaisuudella ja tarkkoja euromääriä reunaehtoja noudattaen. Finanssivalvonta päätti suosittaa valvomilleen luottolaitoksille jälleen EKP:n suositukseen perustuen, että nämä noudattaisivat samoin äärimmäistä varovaisuutta voitonjaosta päättäessään, ja mahdollisesti voittoa jakaessaan rajoittaisivat osinkoja määrällisesti. Suositus on voimassa syyskuun 2021 loppuun saakka.

Suosituksen mukaisesti voitonjaosta pääosin pidättäydyttiin ja viivästettyyn voitonjakoon varatut varat olivat pankkien hallussa ja paransivat pankkien tappionsietokykyä. Näitä varoja ei myöskään laskettu mukaan omiin varoihin, joten pankkisektorin vakavaraisuussuhteisiin voitonjakosuosituksella ei ollut juurikaan vaikutusta.

Pankkitoiminnan pääomavaatimusten lasku vahvisti myös rahoitus- ja vakuutusryhmien vakavaraisuutta

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuussuhde vahvistui vuoden 2020 aikana 1,45:een (12/2019: 1,23). Vakavaraisuussuhteen vahvistuminen selittyi erityisesti pankkitoiminnan omien varojen kasvulla sekä makrovakaavaatimusten kevennyksillä. Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien omien varojen kokonaisvaatimuksesta 85 % tulee pankkitoiminnasta ja 15 % vakuutustoiminnasta.

Peruspankkitoiminnan tuotot pysyivät vakaina – sijoitustoiminnan nettotuotot heiluttavat tulosta

Peruspankkitoiminnan tuotot pysyivät vakaina vaikeasta toimintaympäristöstä huolimatta. Korkokate kasvoi noin 4 % ja oli vuoden lopussa noin 6,7 mrd. euroa. Vastaavasti nettopalkkiotuotot olivat edellisvuoden tasolla ollen noin 3,9 mrd. euroa. Korkokate ja nettopalkkiotuotot kattoivat yli 80 % pankkisektorin tuotoista vuoden 2020 lopussa.

Korkokatteen kasvua tuki ensisijassa korkokulujen pienentyminen. Talletuksista maksetut korkokulut puolittuivat vertailuvuodesta samaan aikaan, kun yleisötalletukset kasvoivat yli 12 %. Kotitaloustalletuksista maksetut korkokulut suhteutettuna talletuskantaan olivat vain 0,07 %, joten korkokulujen pienentäminen ei enää suuressa määrin ole mahdollista. Matalana jatkuva korkotaso ja alhaiset marginaalit varjostavat myös korkotuottoihin kohdistuvia kasvumahdollisuuksia.

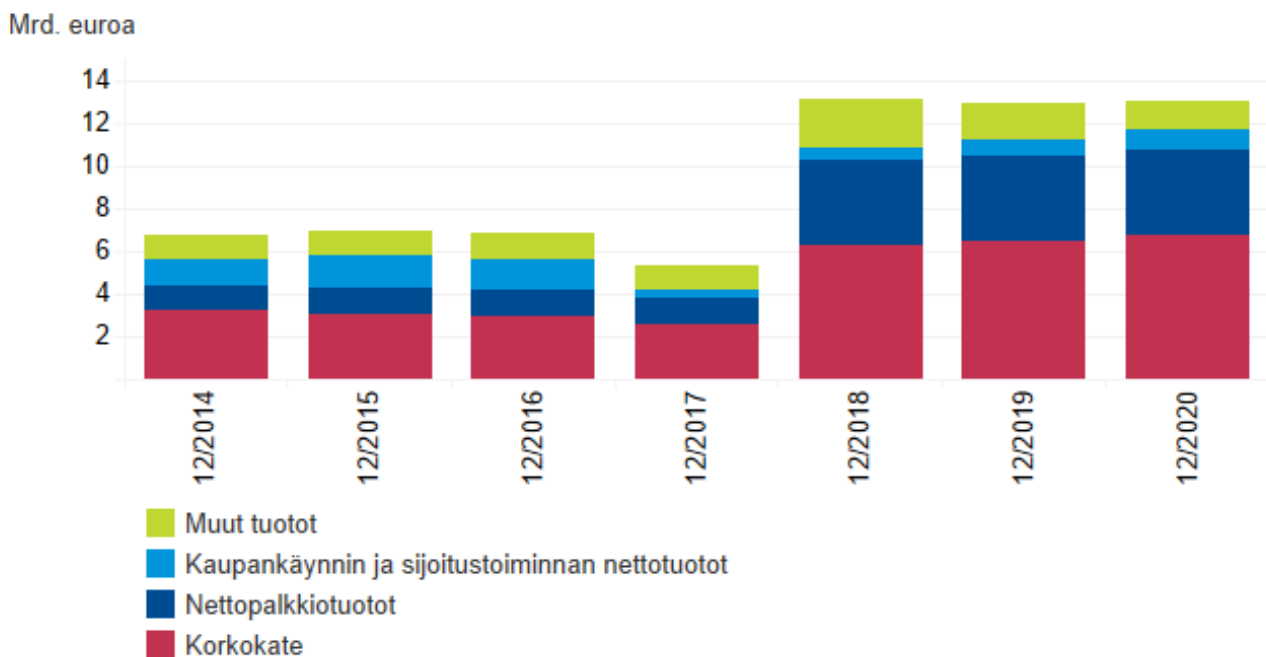
Korkokatteen ja taseen korollisten saamisten suhteena laskettu korkomarginaali oli vuoden 2020 lopussa 0,99 % (1–12/2019: 0,98 %). Suurimpien eurooppalaisten pankkien laskennallinen korkomarginaali oli syyskuun lopussa keskimäärin 1,33 %.

Nettopalkkiotuotot ovat pysytelleet vakaina. Niiden osuus kaikista tuotoista oli edelleen noin 30 %. Palkkiojakautumassa ei ole tapahtunut muutoksia. Suurimmat yksittäiset palkkiotuottoerät ovat arvopaperisidonnaisia eriä, joista merkittävin on omaisuudenhoidosta saadut palkkiot. Myös maksuliikenteestä saadut palkkiot ovat pysyneet vakaina, noin miljardissa eurossa.

Alkuvuonna heikentyneet näkymät ja epävarmuus lisäsivät rahoitusmarkkinoiden heilahtelua voimakkaasti, mikä heikensi kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuottoja ensimmäisellä vuosineljänneksellä. Loppuvuotta kohden markkinat tasaantuivat ja sijoitustoiminnan nettotuotot päättyivät vajaan miljardiin euroon, eli olivat noin 30 % vertailuvuotta korkeammat.

Monella pankilla tulosvolatiliteetti on voimistunut IFRS 9:n voimaantulon myötä, kun entistä suurempi osa rahoitusinstrumenteista luokitellaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien luokkaan. Lukumääräisesti sellaisia pankkeja, joiden sijoitustoiminnan tuotot laskivat edellisvuodesta, oli saman verran kuin niitä pankkeja, joilla tuotot nousivat. Pankkien väliset erot riippuvat tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusinstrumenttien lajista, volyyymista sekä käypien arvojen muutoksesta sisältäen myyntivoitot ja -tappiot.

Kuvio 3. Tuottojen kehitys v. 2014–2020

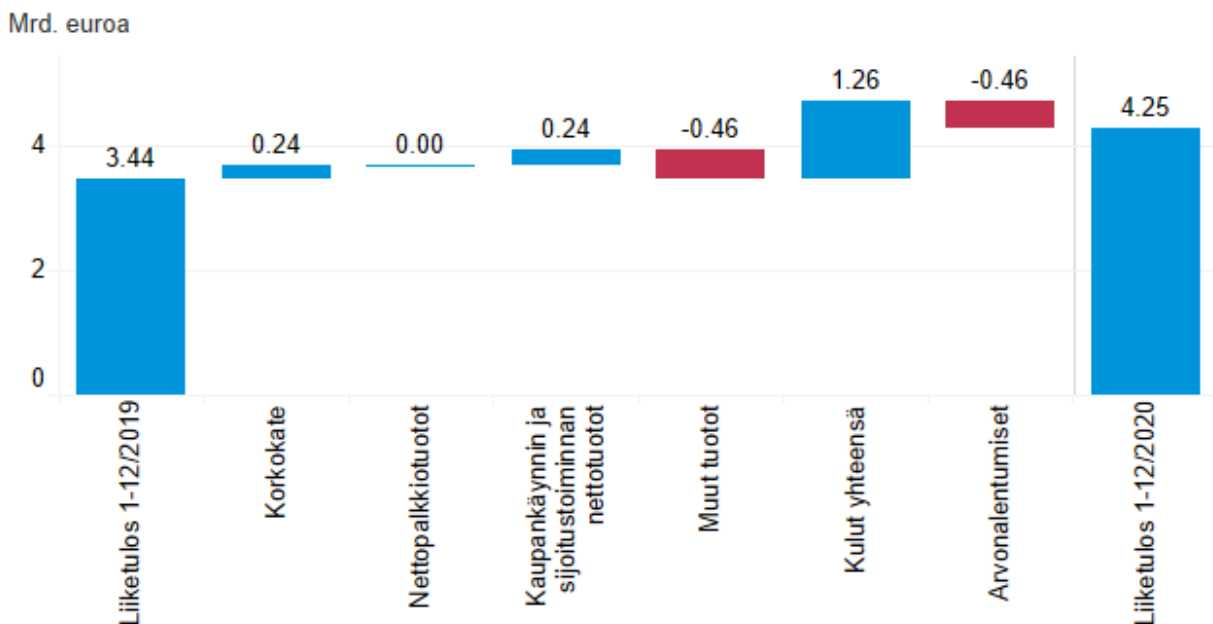
Lähde: Finanssivalvonta

Pienentyneet kulut paransivat pankkisektorin liike tulosta – taustalla vertailuvuoden suuret kulukirjaukset

Suomalaispankkien tammi-joulukuun liikevoitto oli yhteensä 4,3 mrd. euroa (1–12/2019: 3,4 mrd. euroa). Liikevoiton kasvu johtui pitkälti kulujen pienentymisestä. Vertailuvuoden kuluja kasvattivat huomattavat kertaluonteiset kulukirjaukset. Myös vertailuvuoden muihin tuottoihin sisältyi kertaluonteisia eriä, kuten myyntivoittoja. Nämä huomioiden liike tulos olisi pysynyt suunnilleen edellisvuoden tasolla. Korkokatteen ja sijoitustoiminnan nettotuottojen kasvu vastasi arvonalentumisten negatiivista tulosvaikutusta.

Kulujen rakenteessa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Edelleen suurin yksittäinen kuluerä henkilöstökulujen jälkeen oli IT-kulut.

Kuvio 4. Liiketuloksen muutos

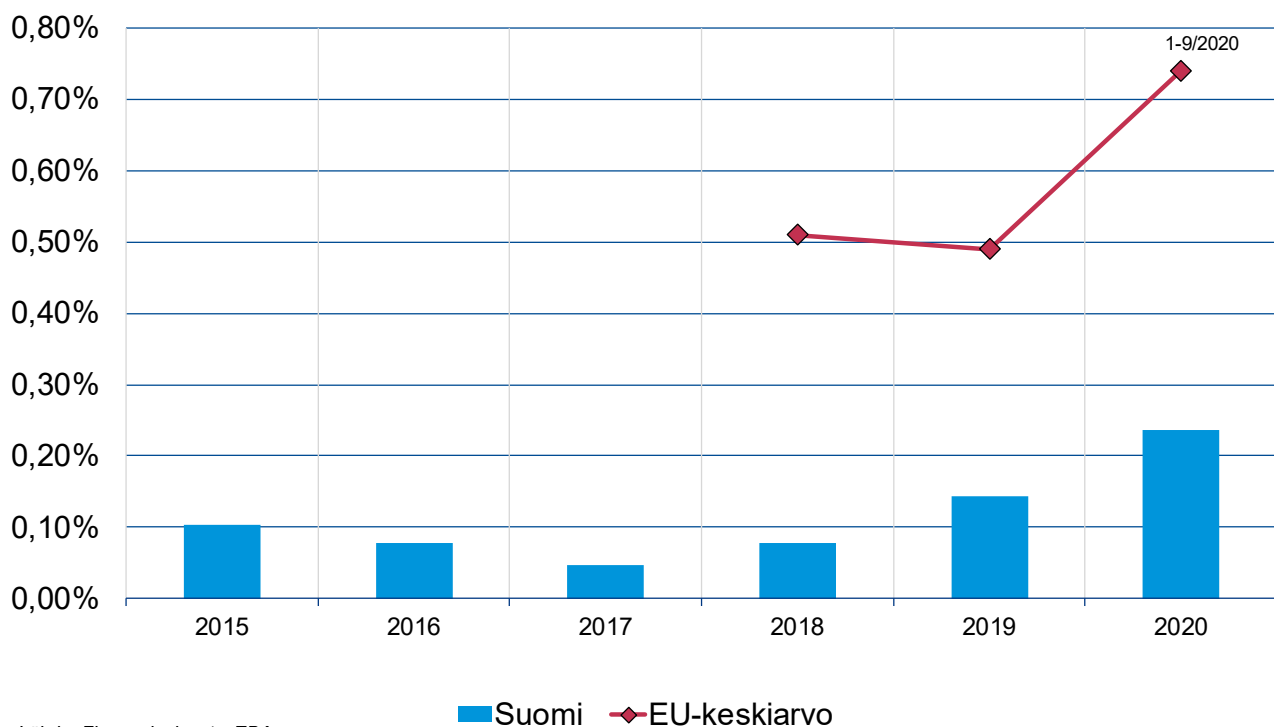
Lähde: Finanssivalvonta

Merkittävimmät arvonalentumiskirjaukset ajoittuivat vuoden ensimmäiselle puoliskolle

Suomalaispankkien luottojen arvonalentumiset tuloslaskelmassa kasvoivat vuonna 2020 noin 1,1 mrd. euroon (1–12/2019: 0,6 mrd. euroa). Tästä suurin osa kirjattiin jo tammi-kesäkuussa. Vuoden ensimmäisellä puoliskolla kirjattiin ylimääräisiä johdon harkintaan perustuvia luottotappiovarauksia, jotka yhdessä odotettujen luottotappioiden kasvun kanssa nostivat arvonalentumisten määrää. Alkuvuonna tehdyt ylimääräiset varaukset pidettiin pääsääntöisesti ennallaan, ja toisen vuosipuoliskon arvonalentumiskirjaukset jäivät noin 150 milj. euroon.

Suomalaispankkien arvonalentumiskirjaukset suhteessa luottokantaan ovat edelleen eurooppalaisten pankkien keskimääräistä tasoa matalampia (Kuvio 5). Luottokantaan suhteutettuna arvonalentumiset pysyivät maltillisina ollen noin 0,24 % (2019: 0,14 %). Merkittävimpien eurooppalaisten pankkien luottokantaan suhteutettu arvonalentumisten taso oli vuoden 2020 syyskuun lopussa keskimäärin 0,7 %.

Kuvio 5. Arvonalentumiset suhteessa luottokantaan

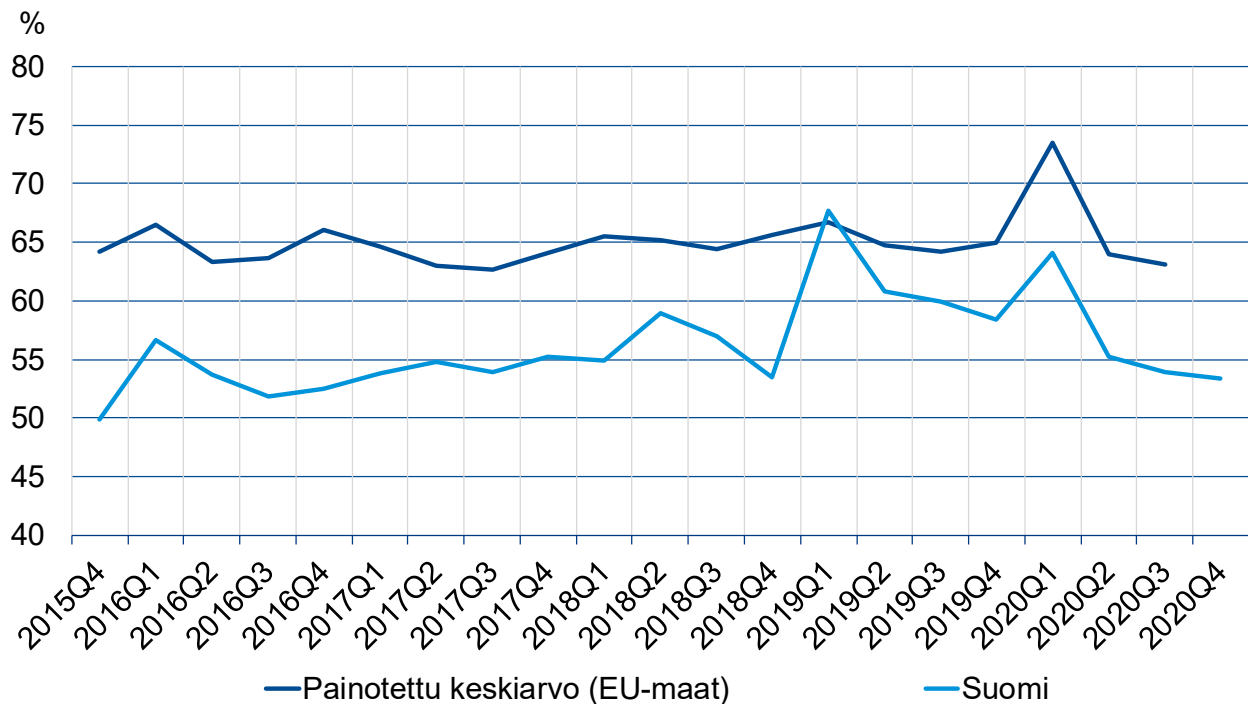

Lähde: Finanssivalvonta, EBA

Kannattavuuden tunnusluvut kohenivat loppuvuotta kohden

Suomen pankkisektorin kannattavuuden tunnusluvut olivat parempia kuin Euroopassa keskimäärin. Vuoden 2020 lopussa keskimääräinen oman pääoman tuotto (ROE) oli noin 6,4 % (1–12/2019: 5,2 %). Alkuvuoden tulosromahdus heikensi eurooppalaispankkien keskimääräisen oman pääoman tuoton syyskuun lopun 2,5 prosenttiin (1–9/2019: 6,6 %). Suomalaispankkien pienempää tulospudotusta selittivät erityisesti maltillisemmat arvonalentumiskirjaukset. Toisaalta keskimääräistä lievempää kannattavuuden heikkenemistä selittivät myös peruspankkitoiminnan tuottojen suhteellisen vahva kehitys sekä kulujen supistuminen.

Suomen pankkisektorin kulu-tuottosuhteella mitattu tehokkuus parani vajaaseen 54 prosenttiin (1–12/2019: 58 %). Kulut/tuotot-suhde vaihteli merkittävästi pankkien välillä. Yleisesti ottaen suurimmat pankit ovat tehokkaampia, mikä parantaa koko sektorin keskimääräistä tunnuslukua. Suomessa keskimääräinen kulut/tuotot-suhde on edelleen parempi kuin EU-alueen pankkien painotettu keskiarvo (Kuvio 6).

Kuvio 6. Kulut/tuotot-suhteen kehitys Suomessa ja EU-maissa keskimäärin

Lähde: EKP, EBA ja Finanssivalvonta

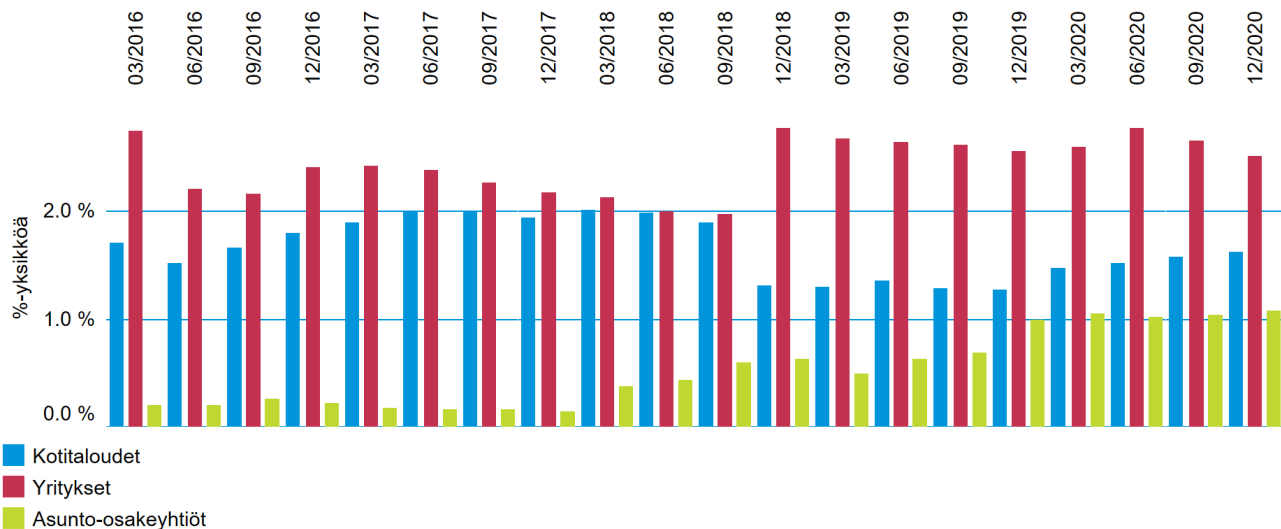
Järjestämättömissä kotitalousluotoissa on nähtävissä kasvua – yritysluotoissa järjestämättömät pysyneet samalla tasolla

Pankkien toimintaympäristön heikkeneminen näkyy kotitalousluottojen järjestämättömien saamisten nousuna. Havaintoa tukee myös Finanssivalvonnan tehostettu kuukausittainen pankkien luottoriskien seuranta, jonka mukaan alle 90 päivää erääntyneiden kotitalousluottojen määrä on kasvanut viime kuukausina. Vastaavaa kehitystä yritysluotoissa ei ole vielä nähtävissä¹. Niissä järjestämättömien luottojen osuus on pysynyt parin viime vuoden aikana samalla tasolla eikä alle 90 päivää erääntyneissä luotoissa nähdä samanlaista trendiä kuin kotitalousluotoissa. Mainitut muutokset kotitalousluotoissa ovat kuitenkin maltillisia.

Eurooppalaisessa vertailussa suomalaispankkien luottokannan laatu on pysynyt eurooppalaista keskitasoa vahvempana. Järjestämättömien luottojen osuus on Suomessa edelleen Euroopan matalimpia. Vuoden 2020 lopussa (Kuvio 7) suomalaispankkien² järjestämättömien luottojen osuus nousi kotitaloussektorilla 1,6 prosenttiin (12/2019: 1,3 %) ja yrityssektorilla osuus oli 2,5 prosenttia (12/2019: 2,6 %).

¹ Koronapandemian vaikutuksia eri yritysaloille myönnettyjen luottojen luottoriskeihin on kuvattu tarkemmin erillisartikkelissa "Koronapandemia iskenyt eri toimialoihin eri voimakkuudella – suomalaispankeilla hyvät edellytykset tukea talouden jälleenrakennusta".

² Ml. ulkomaisten luottolaitosten Suomessa toimivat talletuspankkitoimintaa harjoittavat sivuliikkeet.

Kuvio 7. Suomalaispankkien järjestämättömät kotitalous- ja yritysluotot

Lähde: Finanssivalvonta

Yrityssektorilla eniten järjestämättömiä luottoja euromääräisesti oli seuraavilla sektoreilla (kattavat kaikista yritysluottojen järjestämättömistä noin 74 %):

- Teollisuus (922 milj. euroa, 3,6 % sektorin luottokannasta)
- Maatalous, metsätalous ja kalatalous (819 milj. euroa, 8,2 %)
- Kiinteistöalan toiminta (815 milj. euroa, 1,0 %)
- Kuljetus ja varastointi (783 milj. euroa, 6,9 %)
- Kaivostoiminta ja louhinta (420 milj. euroa, 27,9 %)

Järjestämättömien saamisten osuus asunto-osakeyhtiölainoissa on edelleen selvästi alempi kuin yritys- ja kotitalousluotoissa, ja niiden osuuden kasvu on tasoittunut noin 1 prosentin tasolle. Aiemman nousun ja nykyisen tason selittävät pääasiassa joidenkin uudiskohteiden rakennuttajien maksuvaikeudet.

Kotitalous- ja yritysasiakkaiden lyhennysvapaat yleistyivät keväällä 2020 nopeasti. Ne ovat helpottaneet kotitalous- ja yritysasiakkaiden tilapäisiä maksuvaikeuksia, ja siten osaltaan vähentäneet maksukyvyttömyystapauksia. Nämä joustotoimenpiteet ovat kuitenkin hämärtäneet pankkien luottoriskien läpinäkyvyyttä, koska pankkiasiakkaiden tosiasiallisen maksukyvyyn arviointi, esimerkiksi lyhennysvapaan aikana, vaikeutuu. Määrät kotitalous- ja yritysluotoissa, joissa on maksuohjelmamuutos, ovat viime kuukausina laskeneet suhteessa niiden luottokantaan.

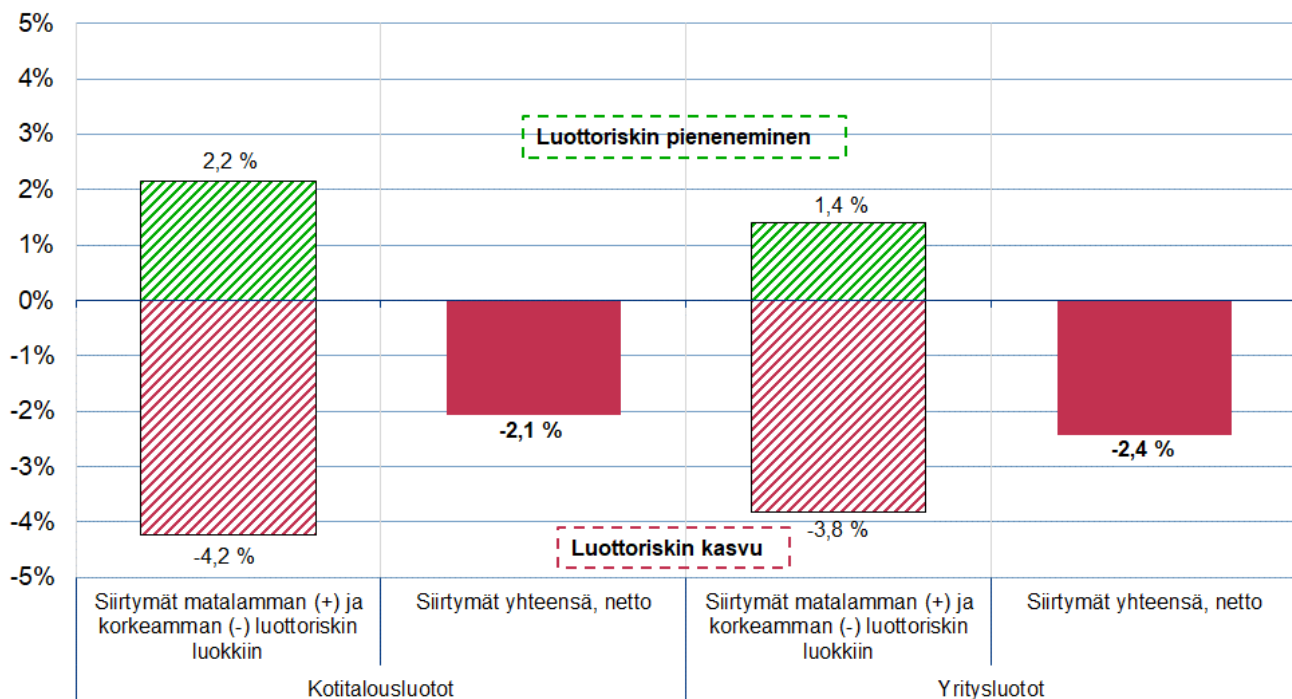
Uutta maksukyvyttömyyden määritelmää koskeva sääntely on tullut voimaan 1.1.2021 koko EU:ssa

- Määritelmää koskevat muutokset kasvattavat maksukyvyttömiä luottojen määrää ja vaikuttavat tätä kautta myös järjestämättömiin luottoihin sekä IFRS9 arvonalentumisiin
- Useimmilla pankeilla muutos tulee vaikuttamaan vuodelta 2021 raportoitaviin lukuihin. Jotkut pankit ovat ottaneet uuden määritelmän käyttöön jo vuoden 2020 aikana.
- Keskeisimmät muutokset maksukyvyttömyyden määritelmässä ovat
 - Erääntyneiden päivien laskenta ja siinä käytettävät olennaisuuden kynnyksarvot yhtenäistyvät
 - Epävarman takaisinmaksun indikaattorit tarkentuvat
 - Maksukyvyttömyydestä toipumiseen liittyy jatkossa koeaika

Täydentävät luottokannan laatumittarit indikoivat luottoriskien maltillisesta noususta myös yritysluotoissa

Arvonalentumisvaiheen siirtymissä on nähtävissä luottoriskien nousua myös yritysluotoissa³. Näin pankkien ongelmasaamia ja luottokannan laatua kuvaavat täydentävät mittarit viestivät myös yritysluottoasiakkaiden maksuvaikeuksien lisääntymisestä. Luottoja siirtyi tammi-joulukuussa 2020 nettomääräisesti enemmän korkeamman luottoriskin arvonalentumisluokkiin kuin sieltä pois sekä kotitalous- että yrityssektorilla (Kuvio 8). Luottoja siirtyi eniten arvonalentumisvaiheesta 1 vaiheeseen 2, johon luokiteltujen luottojen luottoriskin arvioidaan kasvaneen merkittävästi alkuperäiseen kirjaamiseen nähden.

Kuvio 8. Kotitalous- ja yritysluottojen siirtymät arvonalentumisvaiheiden välillä suhteessa vuoden 2019 lopun luottokantaan

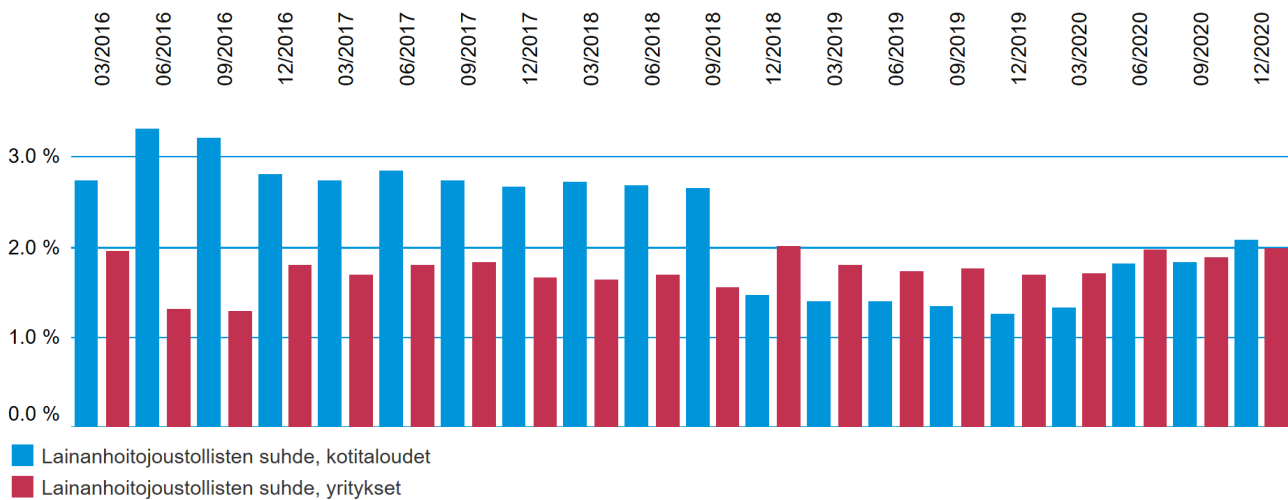

Lähde: Finanssivalvonta

³ Vaiheeseen 1 sisältyvät sellaiset instrumentit, joiden luottoriski ei ole kasvanut alkuperäisen kirjaamisen jälkeen. Vaiheeseen 2 sisällytetään instrumentit, joiden luottoriski on lisääntynyt merkittävästi ja vaiheeseen 3 instrumentit, joiden arvo on alentunut. Vaiheeseen 1 luokiteltujen instrumenttien arvonalentumiskirjaus perustuu 12 kuukauden odotettavissa oleviin luottotappioihin, kun taas vaiheissa 2 ja 3 arvonalentumiset perustuvat instrumentin koko juoksuajan odotettuihin luottotappioihin.

Asiakkaiden maksuvaikeuksien myötä myös lainanhoitojoustollisiksi luokitellut luotot ovat kasvaneet (Kuvio 9). Lainanhoitojoustolla tarkoitetaan asiakkaan taloudellisten vaikeuksien vuoksi lainan maksuohjelmaan sovittuja helpotuksia, joilla pyritään auttamaan asiakasta selviytymään väliaikaisista maksuvaikeuksista. Lainanhoitojoustollisten yritysluottojen osuus kasvoi vuoden 2020 lopussa 2,0 prosenttiin (12/2019: 1,7 %) ja kotitalousluottojen 2,1 prosenttiin (12/2019: 1,3 %).

Kuvio 9. Lainanhoitojoustolliset kotitalous- ja yritysluotot

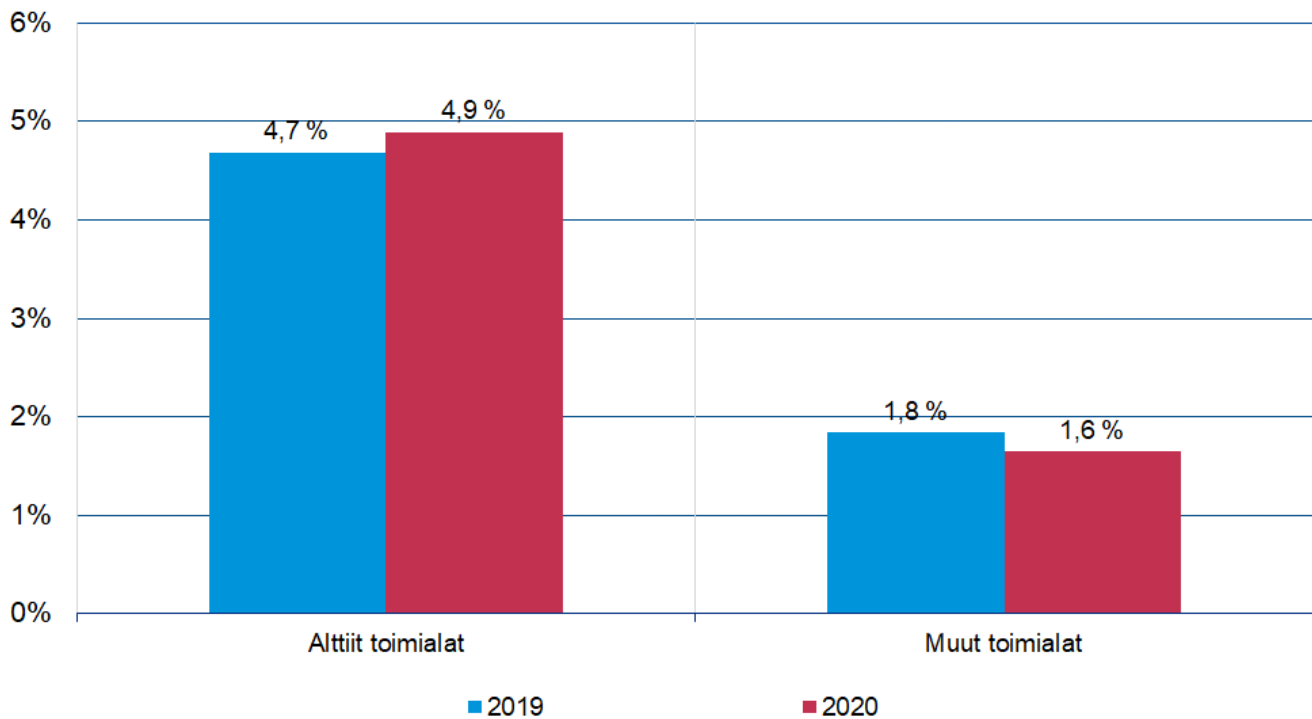

Lähde: Finanssivalvonta

Yrityssektorilla järjestämättömät luotot kasvoivat varsin maltillisesti koronaviruspandemian vaikutuksille erityisen alttiiksi luokitelluilla toimialoilla⁴. EKP:n määrittelemien alttiiden toimialojen keskimääräinen järjestämättömien luottojen osuus nousi 4,9 prosenttiin (12/2019: 4,7 %). Alttiit toimialat kattavat järjestämättömien yritysluottojen kokonaismäärästä hieman yli puolet. Muiden kuin alttiiden toimialojen keskimääräinen järjestämättömien luottojen osuus puolestaan laski 1,6 prosenttiin (12/2019: 1,8 %) (Kuvio 10). Suomalaispankeilla on koronapandemian vaikutuksille erityisen alttiiksi luokitelluille yrityssektoreille vähemmän luottoja kuin eurooppalaisilla pankeilla keskimäärin. Alttiille yrityssektoreille myönnettyjen luottojen osuus Suomen pankkisektorin yritysluottojen kokonaismäärästä oli vuoden 2020 lopussa noin 27 %. Merkittävimpien eurooppalaispankkien alttiiden sektorien osuus yritysluotonannosta oli keskimäärin 40 % maaliskuun 2020 lopussa.

⁴ Kaivostoiminta ja louhinta, teollisuus, tukku- ja vähittäiskauppa, kuljetus ja varastointi, majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä taiteet, viihde ja virkistys.

Kuvio 10. Järjestämättömien luottojen osuudet koronapandemian vaikutuksille erityisen alttiiksi luokitelluilla toimialoilla ja muilla toimialoilla

Lähde: Finanssivalvonta

Kiinteistömarkkinalähtöiset riskit kasvaneet

Kiinteistövakuudellisten luottojen osuus kaikista pankkien myöntämistä luotoista on noussut kolmessa vuodessa 48 prosentista 57 prosenttiin vuoden 2020 lopussa. Kotitalouksien osuus kaikista kiinteistövakuudellisista luotoista on noin 69 %. Kehitys on johtanut siihen, että pankkien taloudellinen tila on entistä riippuvaisempi kiinteistömarkkinoiden kehityksestä. Riskinä on luottotappioiden nousu, jos kiinteistöjen hinnat ja niiden vakuusarvot laskevat ja lainanottajille tulee samalla maksuvaikeuksia.

Koronapandemia on vaikeuttanut erityisesti liikekiinteistöihin liittyvien riskien arviointia. Lyhyellä aikavälillä vähittäiskaupan sekä majoitus- ja ravitsemustoiminnan yritysten myynti on heikentynyt päivittäistavarakauppaa lukuun ottamatta, kun lähikontaktien välttäminen ja julkisen vallan rajoitustoimet ovat vähentäneet asiointia. Pidemmällä aikavälillä koronapandemia saattaa lisäksi nopeuttaa aiempia muutostrendejä. Tällaisia ovat mm. etätöiden yleistyminen ja verkkokaupan merkityksen kasvu. Mahdollinen etätöiden ja -kokousten pysyvämpi yleistyminen voisi vähentää toimistotilojen sekä majoitus- ja lounasravintoloiden kysyntää sekä verkkokaupan kasvu myymälöiden ja kauppakeskusten myyntiä.

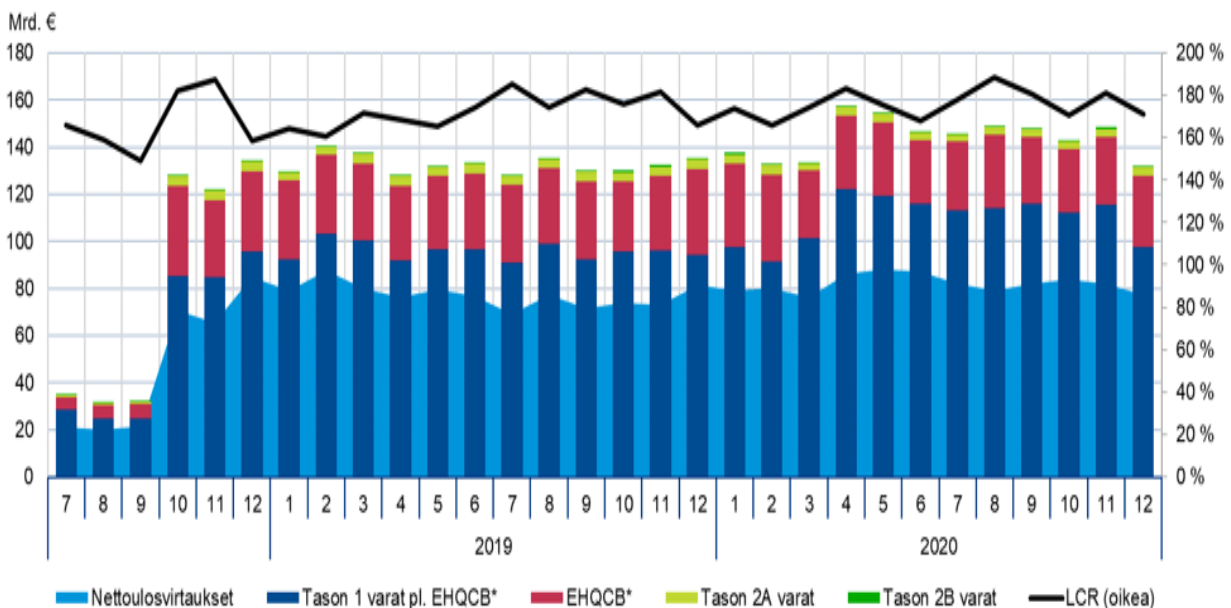
Talletusten ja keskuspankkirahoituksen kasvu ovat tukeneet kotimaisen pankkisektorin maksuvalmiutta

Pankkien likviditeetti- ja rahoitusasema Suomessa, kuten myös muualla Euroopassa, ovat säilyneet hyvinä koronapandemian aikana erityisesti talletusten ja keskuspankkirahoituksen kasvun tukemina. LCR-reservit ja -suhdeluku kasvoivat voimakkaasti koko Euroopassa heti pandemian levittyä pankkien varautuessa yrityksille myönnettävien luottojen kasvuun ja muihin tuleviin likviditeettitarpeisiin. Kotimaisen pankkisektorin LCR on vuoden lopulla palautunut pandemiaa edeltävälle tasolle.

Suomalaisten pankkien likviditeetin riittävyttä 30 päivän stressiperiodin aikana kuvaava LCR-suhdeluku oli vuoden 2020 lopussa keskimäärin 171 % (12/2019: 166 %), mikä on sama kuin EU-alueella keskimäärin (09/2020) (Kuvio 11). Suomen pankkisektorin kuukauden lopun keskimääräinen LCR on vaihdellut vuoden 2020 aikana 166 prosentin ja 188 prosentin välillä. LSI-pankeilla vaihtelu on ollut suurempaa, ja niiden LCR on noussut selvästi vuoden loppua kohden. Niiden keskimääräinen LCR oli alimmillaan 126 % huhtikuun lopussa ja korkeimmillaan 169 % joulukuun lopussa.

Kotimaisten pankkien LCR-kelpoiset likvidit varat kertoimet huomioiden (LCR-suhdeluvun osoittaja) ovat supistuneet pandemiaa edeltävälle tasolle. Reservin koko oli joulukuun lopussa 132 miljardia euroa, mikä on 2,5 % pienempi kuin vuoden 2019 lopussa ja 16 % pienempi verrattuna huhtikuun ennätyssuureen reserviin. LCR-reservien laatu on säilynyt hyvänä. Ne koostuvat pääosin kaikkein likvideimmistä eli tason 1 varoihin luettavista eristä, joiden osuus yhteensä on 97 prosenttia.

Kuvio 11. Suomen pankkisektorin likviditeettireservi⁵, laskennalliset nettovirtaukset sekä LCR-suhde

Lähde: Finanssivalvonta

*Erittäin hyvälaatuiset katetut joukkolainat

⁵ Kuviossa pylväät kuvaavat LCR-kelpoisten likvidien varojen määrää. Likvidit varat on jaettu LCR-asetuksen mukaisiin luokkiin. Tason 1 varojen likvidiys on erittäin korkea sisältäen käytännössä keskuspankkisaamiset, valtiovastuut ja muut julkisyhteisövastuut. Tason 2A ja 2B varojen likvidiys on korkea.

Pankkien LCR-suhde kuvaa hyvälaatuisten likvidien varojen riittävyttä suhteessa 30 päivän stressiperiodin mukaisiin laskennallisiin nettoulosvirtauksiin, mutta ei kerro pankkien likviditeetin riittävydestä 30 päivän periodin jälkeen. Likviditeetin riittävyttä yli 30 päivän periodilla voidaan arvioida esimerkiksi selviytymishorisontilla⁶, joka mittaa sitä, kuinka pitkään likvidit varat riittävät kattamaan pankin nettoulosvirtauksset.

Joulukuun lopun tilanteessa Suomen pankkisektorin selviytymishorisontti oli 4 kuukautta, mikä on sama kuin vuotta aiemmin, mutta kuukauden lyhyempi kuin syyskuun lopussa. Suomen pankkisektorin selviytymishorisontti on selvästi lyhyempi kuin euroalueen pankeilla keskimäärin (09/2020: 7 kk). Yhtenä selittäjänä on se, että jo lähtötaso eli likvidit varat (counterbalancing capacity, CBC) on suomalaisilla pankeilla suhteessa taseeseen selvästi pienempi kuin euroalueen merkittävien pankkien suhdeluku keskimäärin.

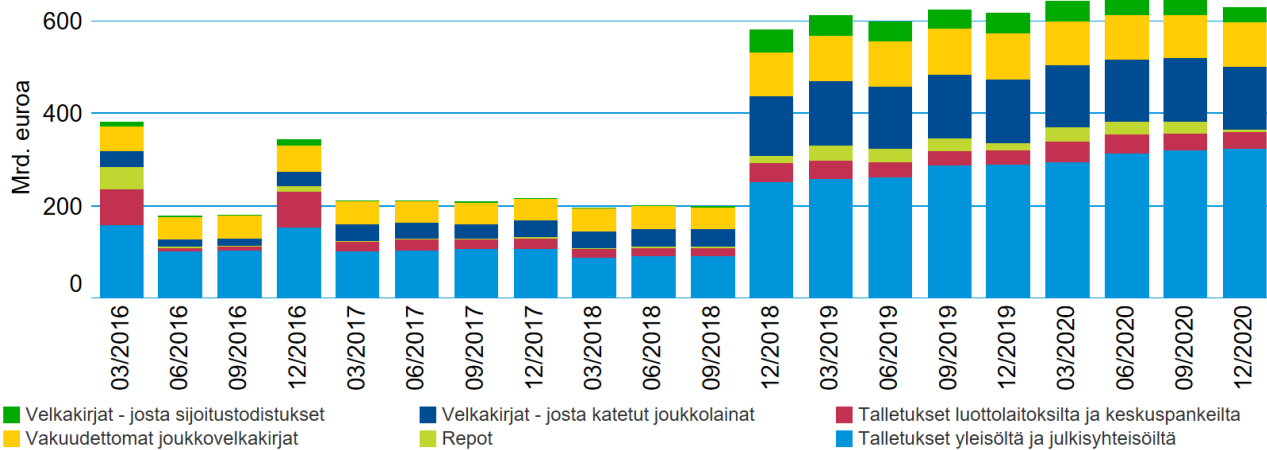
Yleisötalletusten kasvu on pysähtynyt viimeisellä neljänneksellä – Suomen pankkisektorin riippuvuus markkinavarainhankinnasta edelleen Euroopan korkeimpia

Koronapandemialla on ollut vaikutusta pankkien varainhankinnan rakenteeseen koko Euroopassa. Koronakriisin alkuvaiheessa markkinaehtoisen varainhankinnan saatavuudessa oli ongelmia, ja riskilisät kohosivat voimakkaasti sekä raha- että pääomamarkkinoilla. Riskilisät ovat palautuneet lähes koronakriisiä edeltävälle tasolle. Kriisin aikana talletukset ja keskuspankkirahoitus ovat kasvaneet selvästi. Keskuspankkirahoituksen houkuttelevat ehdot ovat johtaneet joukkolainojen, erityisesti katettujen joukkovelkakirjalainojen, liikkeeseenlaskujen supistumiseen Euroopassa.

Kotimaisen pankkisektorin yleisötalletukset ovat kasvaneet selvästi koronakriisin aikana (Kuvio 12), mutta kasvu on pysähtynyt vuoden viimeisellä neljänneksellä. Yritystalletukset ovat kasvaneet vuoden 2020 aikana 15 prosentilla ja kotitaloustalletukset 12 prosentilla. Vuoden viimeisellä neljänneksellä yritystalletukset supistuivat 4 prosentilla ja kotitaloustalletukset kasvoivat vajaan prosentin. Katettujen joukkovelkakirjalainojen määrä on suomalaisilla pankeilla pysynyt lähes samana, mutta takaisinostosopimusten määrä on vähentynyt 60 prosentilla, sijoitustodistusten 23 prosentilla ja vakuudettomien joukkovelkakirjalainojen 7 prosentilla vuoden aikana. Markkinavarainhankinnan osuus pankkien varainhankinnasta on supistunut 2019 lopun 53 prosentista vuoden 2020 lopun 49 prosenttiin.

⁶ Selviytymishorisontille ei ole vakiintunutta laskentamenetelmää, vaan eri pankkien ja viranomaisten laskelmat ja laskelmien oletukset voivat poiketa huomattavasti toisistaan. Finanssivalvonnan käyttämä selviytymishorisontti kuvaa ajanjaksoa, jonka kuluessa pankkien likvidit varat (counterbalancing capacity, CBC) eivät enää riitä kattamaan pankkien nettoraohitustarvetta. Laskelmissa oletetaan, että kassavirrat realisoituvat sopimusten mukaisissa aikaikkunoissa ja että mitään sopimuksia ei uusita. Eräpäivättömien erien oletetaan erääntyvän tasaisesti ensimmäisen vuoden aikana.

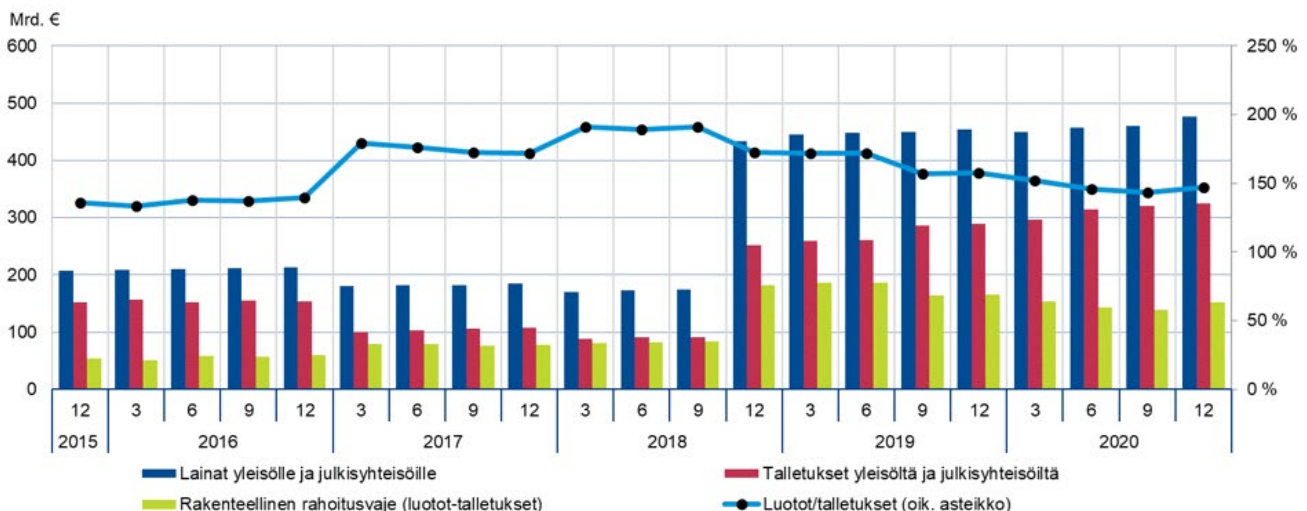
Kuvio 12. Suomen pankkisektorin varainhankinnan jakauma

Lähde: Finanssivalvonta

Pankkisektorin rakenteellista rahoitusvajetta mittaava luottojen ja talletusten suhde (LtoD) laski talletusten kasvun myötä 147 prosenttiin (Kuvio 13), kun se 2019 vuoden lopussa oli 158 %. Vuoden viimeisellä neljänneksellä LtoD-suhdeluku kääntyi nousuun talletuskasvun hiipuessä ja yleisölle myönnettyjen luottojen jatkaessa kasvua.

Kuvio 13. Suomen pankkisektorin rakenteellinen rahoitusvaje

Lähde: Finanssivalvonta

Varojen vakuussidonnaisuus (asset encumbrance, AE) on kasvanut koko Euroopassa koronapandemian aikana. Taseen sitoutuneisuus on perinteisesti ollut korkein maissa, joissa katetut joukkolainat ovat hallitseva rahoitusväline eli Pohjoismaissa ja Saksassa. Nyt näiden joukossa on maita, jotka ovat käyttäneet keskuspankkirahoitusta laajemmin viime vuosina.

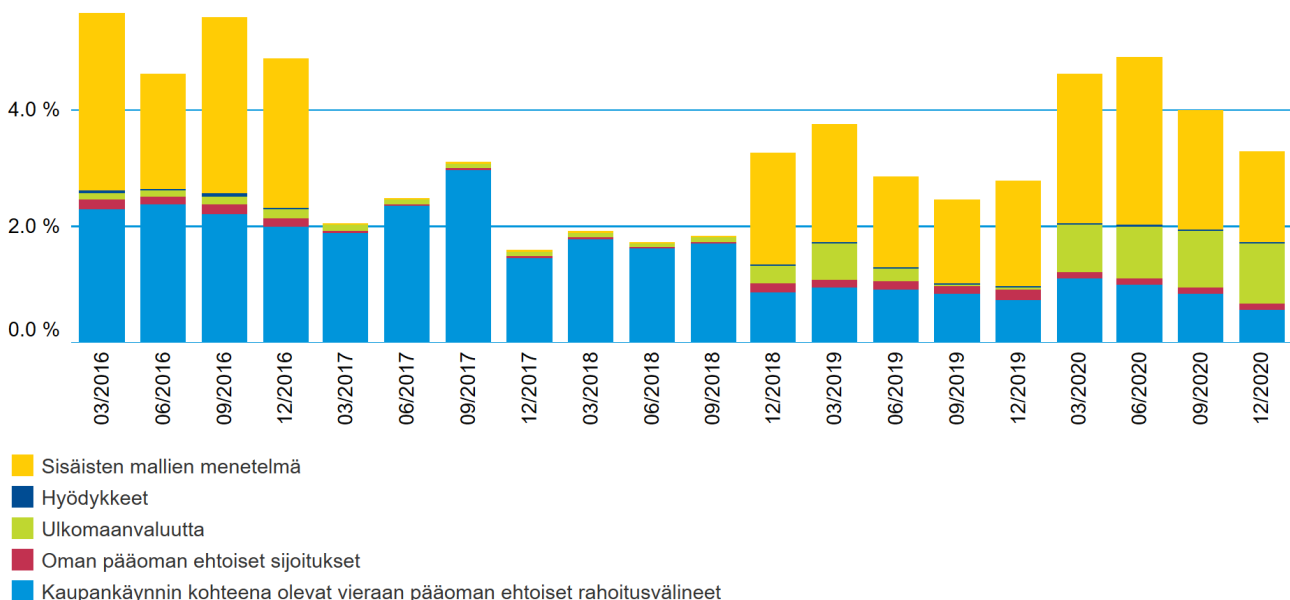
Suomen pankkisektorin AE kasvoi koronapandemian alkuvaiheessa, mutta pieneni vuoden viimeisellä neljänneksellä yhden prosenttiyksikön. AE oli joulukuun lopussa 30 % (12/2019: 27 %), mikä on hieman korkeampi kuin EU-alueella keskimäärin (09/2020: 28 %). Suurin yksittäinen selittäjä sitoutuneisuuden kasvulle on keskuspankkirahoituksen käytön lisääntyminen. Vaikka keskuspankkirahoituksen osuus varojen vakuussidonnaisuuden lähteenä on koronakriisin aikana kasvanut, suomalaispankkien varoja sitoutuu edelleen selvästi eniten katettujen joukkolainojen vakuudeksi. Liikkeeseen laskettuihin velkakirjoihin sitoutuu yhteensä 68 % sitoutuneista varoista. Johdannaisten osuus on 16 % ja keskuspankkirahoitukseen 11 %.

Markkinariskin pääomavaatimuksen osuus kasvanut mutta yhä vähäinen

Markkinahintojen vaihtelusta aiheutuva tappion mahdollisuus eli markkinariski syntyy pankeilla sekä kaupankäynti- että rahoitustoiminnan seurauksena. Kotimaisesta pankkisektorista valtaosa ei kuitenkaan harjoita varsinaista kaupankäyntitoimintaa, ja niille rahoitustaseen korkoriski on keskeinen markkinariski.

Kotimaisella pankkisektorilla markkinariskillä on maltillinen vaikutus kokonaisvakavaraisuuteen, vaikka muutokset olisivatkin riskialueen piirissä verrattain suuria. Markkinariskin pääomavaateen (pilari 1) osuus kaikista pääomavaateista kasvoi edellisen vuoden lopusta vajaat 0,5 prosenttiyksikköä ollen kuitenkin vuoden 2020 lopussa yhä maltilliset 3 % (Kuvio 14).

Kuvio 14. Markkinariskin pääomavaateen osuus kaikista pääomavaateista

Lähde: Finanssivalvonta

Rahoitustaseen korkoriski hieman vähentynyt

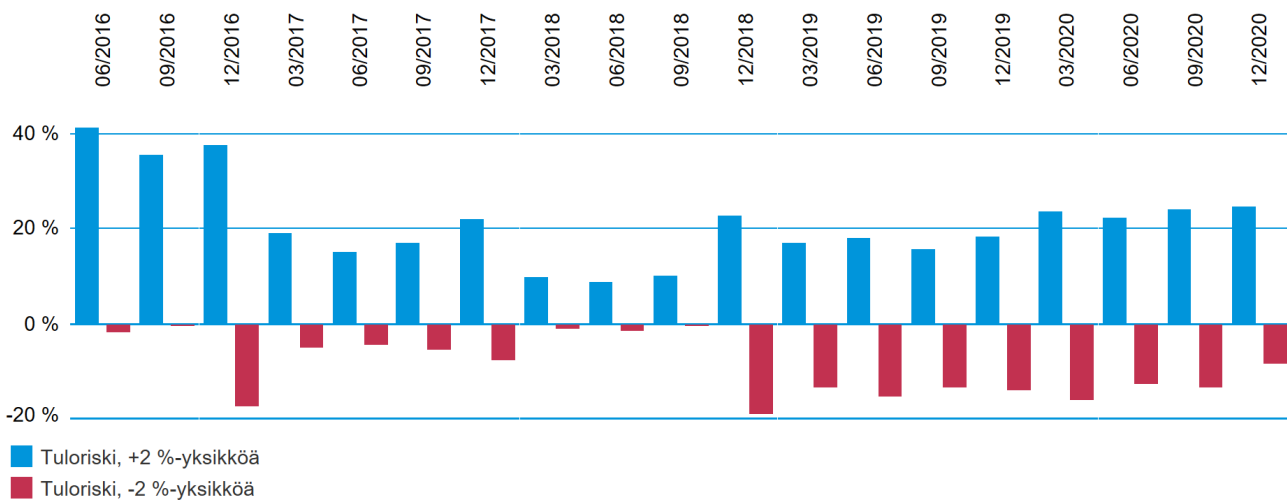
Yksi keskeinen rahoitustaseen korkoriskin osa on tuloriski, korkokatteen mahdollinen pieneneminen korkojen muutoksen seurauksena. Tuloriskiä mitataan määrittämällä sen muutos korkokatteessa, joka seuraa määrätyn kokoisesta korkojen noususta tai laskusta valitulla ajanjaksolla. Perinteisesti käytetyssä

skenaariossa korkojen oletetaan nousevan tai laskevan 200 korkopistettä eli kaksi prosenttiyksikköä suuntaansa.

Vuoden 2020 lopussa korkojen kahden prosenttiyksikön nousun vaikutus korkokatteeseen oli 25 % positiivinen, ja vastaavan laskun vaikutus oli 8 % negatiivinen (Kuvio 15), kun taas edellisen vuoden lopussa vastaavat luvut olivat +18 % ja -14 %. Vuoden aikana riskisyys korkokatteen herkkyyden osalta on siis hieman vähentynyt perinteisessä 200 korkopisteen skenaariossa.

Koska korkojen laskun negatiivinen vaikutus on kokoluokaltaan pienempi kuin niiden nousun positiivinen vaikutus, suomalaisten talletuspankkien korkoriski on luonteeltaan epäsymmetrinen. Epäsymmetriaa selittää osaltaan nyt alhaisten korkojen ympäristössä se, että kokonaiskoron lasku nolaa pienemmäksi on riippuvaista sopimusehdoista, jolloin olennaisin negatiivinen vaikutus muodostuu muiden valuuttojen kuin euron tuoman korkoriskin kautta. Korkotason noustessa puolestaan lyhyisiin viitekorkoihin sidotut lainat reagoivat korkotason nousuun nopeammin kuin eräpäivättömät talletukset.

Kuvio 15. Korkokatteen suhteellinen muutos korkojen lasku- ja noususkenaariossa

Lähde: Finanssivalvonta